

A SZLÁV NÉPEK IRODALMA ÉS IRODALOMTUDOMÁNYA
A „FILOLÓGIAI KÖZLÖNY”-BEN ÉS AZ „IRODALMI FIGYELŐ”-BEN*

Szamota István, nyelvtudományunknak tragikus körülmények között, ifjan elhunyt kiváló művelője, az *Egyetemes Philologiai Közlöny* 1891. évfolyamának 575. lapján az egyik szláv (lengyel) tárgyú könyvismertetésében a következőket írja: „... a sötét és legsötétebb Afrikáról a magyar könyvpiacon csaknem évenként jelenik meg egy-egy díszes kiállítású munka; a tőlünk távol eső és ránk nézve semmiféle érdeklődéssel sem bíró világrészről a magyar közönség legalábbis 10 vaskos kötetből szerezhet tájékozást, ellenben a hazánkban élő és a magyar nemzetet köröskörül ölelő szláv nemzetek irodalomtörténetéről még akkora könyv sem jelent meg magyar nyelven, mint akárcsak az egri kis káté, pedig azt hiszem, mindenki habozás nélkül fog válaszolni ezen kérdésemre: mit kellene inkább megismernünk, a távoli világrészeket, vagy pedig a bennünket oly közelről érdeklő szláv nemzeteket? Vajha megjelenék már olyan magyar könyv, melyből mindenki alapos ismereteket szerezhetne a nevezett irodalmak történetéről, így legalább nem kellene bosszankodnunk a lépten-nyomon előforduló baklövéseken.”

Közhely, hogy a múltban nálunk valóban „*Slavica non leguntur*” volt a jelszó. Ma sűrűn szokás emlegetni — a dualizmus korával, majd a Horthy-korszakkal kapcsolatban — ennek az okait. De ha megvizsgáljuk az *Egyetemes Philologiai Közlöny* 66 évfolyamát ebből a szempontból, akkor még az emlegetett rossz helyzet ismeretében is megdöbbenet kell megállapítanunk, hogy Szamota Istvánnak nagyon is igaza volt. Közlönyünknek valóban nagymúltú és a magyar filológiai kutatásnak más szempontból komoly, haladó hagyományát jelentő elődje 66 év alatt mindössze 19 olyan önálló értekezést közölt, amely szláv tárgyú vagy szláv vonatkozású; e 19-ből is 3 nyelvészeti kérdésekkel foglalkozik. Ez azt jelenti, hogy 1—1 szláv irodalmi tárgyú tanulmánynak legfeljebb minden negyedik évben jutott hely. Ha a 16 szóban forgó cikket az egyes szláv nemzetek irodalmi szerinti csoportosítjuk, a helyzet még megdöbbenőbb: az *Egyetemes Philologiai Közlöny* 66 évfolyamában *egyetlenegy* önálló értekezés vagy tanulmány sem jelent meg, amely az orosz irodalomtörténet problematikájával foglalkozott volna. De nem foglalkozott a régi *Egyetemes Philologiai Közlöny* önálló tanulmány formájában a cseh irodalommal sem. Még a szlovák, a délszláv és a lengyel irodalom részesült a legjobb bánásmódban 6, 5, illetőleg 4 önálló tanulmánnyal. E sivár kép mellett nem vigasztal meg a könyvismertetések és a kis cikkek (hírek, ill. adatközlések) száma sem: összesen 44. Ebből 13 nyelvészeti tárgyú. Az *Egye-*

* A két folyóirat más szempontú bemutatására még visszatérünk. — *A szerk.*

temes Philologiai Közlöny 66 év alatt mindössze 31 szláv irodalomelméleti, irodalomtörténeti vagy szépirodalmi művet ismertetett, átlag minden második évben egyet-egyvet. Ez talán még az önálló tanulmányokról szóló adatközlésünknel is tragikusabb eredmény: azt jelenti, hogy filológiai tudományunk nemcsak hogy nem ismerte a szláv nemzetek irodalmát, hanem ignorálta történetírásuk kutatási eredményeit is. A pozitivistádatgyűjtés korszakában csak itt-ott figyeltünk fel a szláv nemzetek szellemi életére s ez csak egyes magánosoknak fájt.

Ha fellapozzuk a megújhodott s a döntő kérdésben: a magyar nép érdekeihez való viszonyulásban a nagy elődnél egészségesebb szempontú *Filológiai Közlöny* első évfolyamát, akkor az első pillantásra azt kell mondanunk, hogy a szláv nemzetekkel, a szláv irodalmakkal és általában a szláv nemzetek kulturális életével való törődés lényegesen megjavult. Az elmúlt rendszerek Magyarországa félt a cári imperializmustól, de félt — persze, egészen más okokból — a Szovjetuniótól is. A múlt magyar tudománya úgy tekintett a körülöttünk, többségükben 1918-ig velünk együtt egy állam területén élő szláv népekre, mint ellenségeinkre, mert nem a magyar és a cseh, szlovák, lengyel, délszláv, bolgár nép közös küzdelmeit, hanem uralkodó osztályaink egymás elleni acsarkodását tartotta szem előtt. A *Filológiai Közlöny mai szerkesztősége* viszont jól tudja, hogy ha magyar nézőpontú egyetemes világirodalmi szemlét akar adni, akkor helyet kell juttatnia a szláv irodalmaknak is. A folyóirat szerkesztői és szerkesztő bizottsága tudatosan, tervszerűen törekedett arra, hogy felszámolja a múlt hiányait ezen a téren is, s hogy ne csak jelszavakkal, hanem a filológiai kutatómunka komoly tetteivel is ápolja a testvérsorsú szláv népekkel a népi demokrácia jegyében szövődő barátságunkat. A szerkesztőknek ez a törekvése már a pusztá statisztikai képből is tükröződik: az első évfolyam kerekén 60 különböző terjedelmű és mind műfajánál, mind pedig tárgyánál fogva változatos közleményéből 17, tehát valamivel kevesebb mint 30% szláv tárgyú. Két-három-négyévenként egy: ez volt a helyzet a múltban; minden harmadik cikk: ez a helyzet ma. Ennek alapján már nemcsak javulásról beszélhetünk, hanem bizonyos fokig arról is, hogy a szlávok irodalmával szemben filológiai tudományunk *szemlélete* is lényegesen megváltozott. Különösen akkor szembetűnő ez, ha meggondoljuk, hogy a múlthoz képest milyen örvendetesen megnőtt az orosz és a szovjet tanulmányok és cikkek száma: 11, relative valamennyi irodalom közül a legnagyobb. Az orosz és szovjet cikkek tematikája is elég változatos: az első évfolyam elvi-esztétikai fejtegetést, verselméleti cikket, irodalmi kézikönyv ismertetését, a magyar és az orosz irodalom kapcsolatait, az orosz irodalomból való fordítás műhelyproblémáit, a mai szovjet irodalom főbb kérdéseit tárgyaló cikkeket közöl. Világos ebből, hogy az orosz, illetőleg a szovjet irodalom megkapta a *Filológiai Közlönyben* is azt a *rangot*, amely világirodalmi helyzeténél fogva is megilleti.

Kevésbé előnyös a helyzet, ha a többi szláv nemzet irodalmával foglalkozó cikkeket vesszük szemügyre. A *Filológiai Közlöny* első évfolyamában mindössze 3 cikk van a cseh irodalomról, egy a szlovákról, egy a lengyelről és egy általános szláv vonatkozású. Ez utóbbi, valamint egy cseh tárgyú cikk angol, illetőleg cseh eredetiből való fordítás, míg két cseh tanulmányt cseh-szlovákiai szerzőiktől eredeti közlésre kaptunk.

A kétségtelen javulás, sőt szemléletváltozás mellett ez már rámutat szláv tárgyú filológiai kutatómunkánk jelenlegi helyzetének egyik hiányára.

De hogy ezt a hiányt még jobban érzékeltetni tudjuk, egy rövid pillanatra visszatérünk a nagymúltú előddel, az Egyetemes Philológiai Közlönnyel kapcsolatban elmondottakra. Persze, az imperializmus korában az uralkodó osztályoknak a környező szláv népeket elnyomó politikája a filológiai kutatásban is tükröződött: a 66 évfolyamban nem egy szláv tárgyú értekezés, recenzió vagy éppen kis közlemény tanúskodik arról, hogy filológiánk e korban szláv szomszédainknál — ún. „kultúrfölényünk” tudatában — mindenáron a magyar „hatásokat” vadászta, azt kereste, ami önáluk kisebbszerű s nem azt, ami a magyar kutatók számára kultúrájuk sajátos arcát mutatta be. De e hamis szempontoknál és elveknél van egy még szörnyebb: az elvtelenség, a közöny. A régi Egyetemes Philológiai Közlöny legtöbbször nem a szerkesztők határozott — helyes vagy helytelen — programja alapján közölte szláv vonatkozású cikkeit. Több, tartalmasabb szláv közlemény akkor látott az Egyetemes Philológiai Közlöny hasábjain napvilágot, amikor egy-egy kutató: inkább magánszorgalomból, mint tudatos művelődéspolitikai ösztönzésre valamely szláv irodalommal való foglalkozásra adta a fejét. A tíz ujjunkon lehetne viszont összeszámlálni azoknak a nevét, akik a fásult közöny e korszakában erre a hősi munkára vállalkoztak. *Szamota István, Wagner Lajos*, a tragikus módon, fiatalon elhalt *Hajnal Márton, Bajza József, Kégl Sándor, Pável Ágoston, Szegedy Rezső, Lajti István* viszont megérdemlik, hogy nevüket legalább e rövid vitaelőadásban kegyelettel említsük. Annak viszont, hogy a szláv irodalmakkal való törődés nem kultúrpolitikai célkitűzéseknek, még csak nem is a kor társadalmi sajátosságaiból adódó törekvéseinek, hanem leginkább egyének magánakcióinak az eredménye volt — persze — meglett a magától értetődő, szomorú következménye: abban a pillanatban, amint valamely szláv szomszédunk irodalmának merész amatőrije kidőlt, megszűnt a szláv tárgyú közlemények sora is, még az addiginál is szörnyűbb vákuum támadt. *1919-től egészen 1928-ig*, kilenc teljes esztendőn át az Egyetemes Philológiai Közlöny egyetlenegy szláv tárgyú cikket sem közölt! 1928 után viszont némileg javult a sivár helyzet: a folyóirat akkori szerkesztője törődött azzal, hogy legyen szó a szláv irodalmakról is, egymás után s egyre sűrűbben közölte az akkor fiatal irodalomtörténészek szláv irodalmi tárgyú cikkeit. A húszas évek végén, a harmincas évek elején hagyta el az egyetem padjait az a haladó szellemű gárda, amely a fennálló rendszer nyomása mellett, sőt: annak ellenére rájött a szláv népekkel való foglalkozás szükségességére. Persze, az *Apollo* című folyóirat köré csoportosult nemzedék tagjainál sem beszélhetünk *akkor* még elvi tisztázottságról, vagy éppen a marxizmus—leninizmus nemzetiség szemléletének vállalásáról; amyről azonban mindenesetre igen, hogy felismerték: a magyar nép múltja, jelene és jövője éppúgy elképzelhetetlen szláv szomszédaink múltja, jelene és jövője nélkül, mint megfordítva. A szláv irodalomtörténetírás nem egy mai hazai művelője is éppen e generáció tagjai közül került ki.

Igen ám, de a harmincas éveknek — ha nem is szervezett, de a múlthoz képest mégiscsak erőteljesebb — kezdeményezése mind a mai napig nem tudott tervszerűen egységes, munkaközösség- vagy munkaközösségek-meg-érlelte, szervezett kutatómunkává kialakulni. Végeredményképpen teljes mértékben még orosz vonatkozásban sem. Az orosz, illetőleg szovjet irodalommal *sokan* foglalkoznak, az orosz irodalom története X. kötetének a 2. számban közölt ismertetéséből kiviláglik, hogy *munkaközösségben* is, mégsem eléggé egységesen és főleg nem eléggé tervszerűen. Ami pedig a szomszédos,

a kisebb szláv nemzetek irodalmával való foglalkozást illeti: annak ellenére, hogy jelentőségét ma már — azt hiszem, kivétel nélkül — mindenki elismeri, e téren még mindig a magánosan és éppen ezért nagyjából ötletszerűen dolgozónál tartunk. Úgy, mint az Egyetemes Filológiai Közlöny idejében.

Ezen segíteni: a Filológiai Közlöny és az Irodalmi Figyelő szerkesztőségének, valamint az Irodalomtörténeti Intézetnek közös feladata. Nyilvánvalóan nem könnyű feladat, mert nincsen elég szakember hozzá. De az első évfolyam elismerésre méltó kezdeményezése után most már el kell indítani a múlt káros örökségének a felszámolását ezen a téren is. A szláv népek irodalmi, kultúrpolitikai jelentőségének fel nem ismerése idejében viszont a magyar szlavisztika csaknem kizárólag a nyelvészet területére tolódott át. *Asbóth Oszkár* nagyjelentőségű nyelvészeti munkássága mellett még el-elkaldozott az irodalom területére is: legutóbb éppen Hviezdoslav-al folytatott levelezésének a kérdése foglalkoztatja a csehszlovák szakköröket. De már később a budapesti egyetem Szláv Intézete kizárólagosan nyelvész-profil kapott, a „szlavista” szó a mi magyar tudományos köztudatunkban ma is kizárólag nyelvészt jelent. Ne értsük félre: nem akarom megütni a nyelvészet és irodalomtudomány rangsorolási kérdésének meggyőződés szerint hamis és primitív hangját. Annak is tudatában kell lennünk, hogy nyelvész-szlavistáink eredményei jelentősek, túlnőttek a magyar határokon, munkásságuk nem egy esetben korszakalkotó jelentőséggel bír az egyetemes szlavisztika területén is. Itt mindössze annak az okára akarok rámutatni, miért nem beszélhetünk ma sem Magyarországon megfelelő színvonalú — mert szervezett és tervszerű — szlavisztikai *irodalomtörténeti* kutatásokról. Ennek a szükségeségét pedig minden bizonnyal azok is elismerik, akik a nyelvtudomány területén harcolnak a szláv nemzetek nem-ismerése ellen.

Látszólag megoldhatatlan kérdés: szükség volna a szláv irodalmak kutatásának megszervezésére, de a magyarországi szlavisztika élgárdája túlnyomó többségében nyelvészekből áll.

Hallottunk arról, hogy szervezetten megindult Petőfi világirodalmi visszhangjának feldolgozása keretében a legnagyobb magyar költő szláv vonatkozásainak az összegyűjtése is. A kezdeti örömhíren kívül azonban erről az értékes kezdeményezésről nem jött semmiféle újabb híradás. A Filológiai Közlönyben errőla témáról nem magyar tudós, hanem *Julius Dolanský*, a neves cseh szlavista írt. Dolanský Petőfi cseh vonatkozásairól érdekes adatokat közöl, szlovák kapcsolatairól viszont többet mondanak a magyar irodalomban eddig megjelent, bár nacionalista szempontjaik miatt erősen elavult disszertációk. Dolanský cikkének a közlése helyes volt, mert az érdekelték sokat tanulhattak belőle, de most magyar részről kellene folytatni a neves prágai professzor fejtegetéseit s kiegészíteni azzal, amit a mi kutatóinknak jobban kellene tudniok. Mutatis mutandis ugyanez áll *Helena Proházková* „A török a cseh — morva népköltészetben” c., egyébként igen érdekes, gondolatébresztő tanulmányára is. Arra, hogy a török hogyan lett a tőlünk nyugatra élő cseheknél — a szlovák népköltészet egyértelmű törökgyűlöletével szemben — mulatságos figurává, a szlovák népköltészetnek legtöbbször tragikus hanghordozású török énekei mellett Cseh- és Morvaországban miért fejlődött ki egy kicsit a vidám turquerie: nekünk kell rámutatnunk.

De ha már maguknál a témáknál tartunk, hadd említsünk fel néhányat, amelyek — éppen a szomszédos szláv népekkel való vonatkozásban — megoldásra várnak. Csak a lezajlott jubileum kapcsán vetem fel egészen bátorita-

lanul: — van-e magyar Mickiewicz-kutatás? Sok ünnepi beszéd hangzott el róla, remekbe készült megemlékezés is, Kozocsa bibliográfiája terjedelmesebben is foglalkozott vele. A Tribune des Peuples lelkes forradalmárjának életében és művében, akiről — hamvainak Párizsba vitelekor — oly szép szavakat mondott a montmorency-i temetőben Irányi Dániel, aki — korának egyik legnagyobb költője — szépen üdvözölte a magyar forradalmat, — a magyar irodalomtörténetírásnak semmi önálló természetű kutatnivalója sincsen? — *Štúr Lajos*, a szlovák irodalmi nyelv megalkotója, száz évvel ezelőtt halt meg. (Szehszlovákiában az évfordulót kongresszussal, jubileumi évvel, kiadványok egész sorával ünneplik meg. Semmi közünk hozzá, illetőleg iskolája költőihöz? Már van a múltból egy-két tanulmányunk, amely célzott Štúrnak és a körülötte csoportosuló költőknek magyar kapcsolataira. — De *hol* kezdődött el a magyar szlavisztika? Csak a nyelvészet területén? Legújabb sejtésünk szerint a szálak *Eperjesre* nyúlnak el: a 30-as években az eperjesi Kollégium magyar és szlovák társasága, az ott tanuló délszláv ifjakkal együtt vetette meg a magyar—szláv irodalmi közeledés és kutatás alapjait. — Szerb írók a pesti egyetemen: mit vittek magukkal s mit hoztak ide? — Színházi kapcsolatok? Egyelőre terra incognita. — A Kisfaludy Társaság cseh, délszláv, szlovák kapcsolatainak a feldolgozása egész kis monográfiát tenne ki.

A mai cseh és szlovák könyvpiac önti azokat a műveket, amelyekben a magyar tudós meglepetéssel ismerhet rá bennünket is foglalkoztató problémákra. Csak egy-két példát említünk itt, illusztrációként: A szlovák szépróza konferenciáját *Alexander Matuška* Veres Péternek a magyar költészet és szépróza viszonyáról szóló párhuzamával vezette be, s maga is csodálkozott rajta, hogy a jelenség a szlovák helyzethez hasonló. — A *Kollár Jánosról* szóló vaskos bibliográfia hazai kutatóink figyelmét a források egész sorára hívhatja fel.

Mit mond számunkra a szláv népek irodalma? Hogyan tükröződnek benne évszázados közös harcaink? Hogyan reagáltunk — magyarok és szlávok — Európára, van-e ebben valami közös? Hogyan áll a fejlődés egyes korszakaiban a magyar—szláv kölcsönhatás és kulturális csere kérdése?

Nem szaporítom a szót, tudom, hozhatnék még lengyel, délszláv és bolgár példákat bőven. *Szervezetten* és *rendszeresen* kell csinálni. A kétségtelen nagyjelentőségű és jószándékú kezdő lépés után ez a következő feladat. Ebben azonban elsősorban *utánpótlásra*, irodalomtörténész szlavisták gárdájának a *felnevelésére* van szükség. Ez a feladat — persze — túlnő két folyóirat szerkesztőségének a munkáján. De *itt is* beszélünk kell róla, mert máskülönben a folyóiratok szerkesztése közben is elakadunk.

Persze. a szomszédos szláv irodalmak kutatása sokszor nemcsak irodalomtörténeti, hanem gazdaság-, sőt politikai történeti feladat is. Nem láthatunk tisztán pl. a magyar drámának szerb színpadon való elterjedtsége kérdésében, és nem tudjuk megérteni Vrchlickýnek a Kisfaludy Társasághoz való viszonyát, ha nem ismerjük a XIX. század nemzetiségtörténetét. Éppen ezért úgy látom, hogy itt, ezen a ponton sem szabad az irodalomtörténeti és történeti kutatás közt merev határvonalat húznunk. A Filológiai Közlönynek — éppen a problémák tisztázása érdekében — nemzetiségtörténetészeinket is foglalkoztatnia kell.

Az egyetemen a nyelvészet mellett intenzívebbé kell tenni a szláv irodalmakkal való foglalkozást, az Irodalomtörténeti Intézetben pedig meg kell valósítani azt, ami lényegesen előbbre viheti irodalmi szlavisztikánkat a múlt

érdektelenségéhez, tapogatózásához, majd kapkodásához képest : — a munkaközösséget.

Dolgozza ki ez a munkaközösség — mindvégig a két folyóirat profilját és lehetőségeit szem előtt tartva — a magyar szlavisztika irodalomtörténeti feladatainak *ötéves tervén belül* a Filológiai Közlöny és az Irodalmi Figyelő szlavisztikai programját, tennivalóit is.*

Látszólag méltán érhet a szemrehányás : az Irodalmi Figyelőt tulajdonképpen most említettem először. Szándékosan tettem. Nem tudom, eléggé világos voltam-e akkor, amikor egész eddigi fejtegetésemmel a kérdés *általános, elvi* vonatkozásaira hívtam fel a figyelmet.

Mind a Filológiai Közlöny, mind pedig az Irodalmi Figyelő első évfolyamának szláv vonatkozásai híven tükrözik a mai helyzetet. Az Irodalmi Figyelőben — a közleményeknek pusztán a számát tekintve — talán még kedvezőbb a helyzet, mint a Filológiai Közlönyben : átlag 25—30% a szláv vonatkozás minden rovatban. A szerkesztők tehát itt is ott is tudatosan hívják fel a figyelmet az irodalmi szlavisztika jelentőségére, de az irodalomtudományunk *egészére* jellemző mai hiányok szinte leküzdhetetlennek látszó nehézségek elé állítják őket. Az irodalmi szlavisztika terén még annyira a kezdetek kezdetén vagyunk, hogy lényeges javulásra csak az előbb javasolt, radikális intézkedések után számíthatunk.

Persze, a fejlesztésre addig is — pusztán a szerkesztés munkája közben is — van mód. Alaposabban számba kell venni azokat, akik Magyarországon — ma még nem egyszer magánosan — fő szakmájuk mellett sokszor mellékszakként valamely szláv nemzet irodalmával foglalkoznak. E számbavételnek a témák megbeszélésével, a két folyóirat szláv munkatervének elkészítésével párhuzamosan kellene haladnia. Ebből viszont már kialakulhat az Irodalomtörténeti Intézet mellett működő Szlavisztikai Munkaközösség. A két folyóirat és az Intézet kölcsönösen így segítheti egymást.

Van-e a szláv irodalmak szempontjából a két folyóirat külön-külön arculatának és elhatárolásának jelentősége? Ha valahol, akkor éppen itt, a mi munkaterületünkön van. A múlt megbocsáthatatlan bűnei miatt irodalmi szlavisztikánknak ma igen sokrétű a feladata. A múlttól igen sok területen még a leelemibb adatfeltáró munkát sem örököltük. Szakembereink nagy része fontos lengyel, cseh, szlovák, délszláv, bolgár íróknak még csak a nevét sem ismeri. De égető az értékelés munkája is : sokszor saját múltunk dialektikus szemlélete is hiányos, ha nem tudjuk kellő helyére állítani a szerb, a lengyel, a horvát, a cseh, a szlovák irodalmi múlt tényeit. Szomszédaink irodalomtörténetírása rohamléptekkel fejlődik, ráfizetünk, ha nem ismerjük meg azonnal. Ez a nagyjából hármass feladat szabja meg szerintünk, mi való a Filológiai Közlönybe s mi való az Irodalmi Figyelőbe. Ami új, ami kutatásról, önálló értékelésről : egyszóval, elmélyült filológiai munkáról tanúskodik, ami *eredeti módon feltár és nem reprodukció*, a Filológiai Közlöny hasábjaira tartozik. A Figyelő a szláv irodalmak viszonylatában se tegyen egyebet, mint egyéb területeken : dokumentáljon. Frissen, ügyesen, irodalomtörténészeink szükségleteit mindvégig szem előtt tartva. Közöljön fordításban olyan fontos elvi-elméleti cikkeket, amelyeknek a megismerése szakembereink számára hasznos lehet. — de főleg : mutassa be a külföldnek (s így a szláv külföldnek is)

* A munkaközösség megszervezése szerepel az Irodalomtörténeti Intézet tervében. — A szerk.

bennünket érdeklő legfőbb eredményeit. Ami a magyar tudomány önálló eredménye más népek irodalmának kutatása terén : a Filológiai Közlönybe, ami mások eredményeinek a reprodukálása : az Irodalmi Figyelőbe való. Persze, ez nem azt jelenti, hogy ne közöljünk a Filológiai Közlönyben fordítást. *Dolanský* és *Proházková* cikkei a Filológiai Közlönybe valók, mert új kutatási eredményeket tárnak fel. De már *Zdeněk Vančura* beszámolója a modern filológiai kutatás 10 évéről Csehszlovákiában — informatív jellege következtében — inkább az Irodalmi Figyelőbe kívánkozott volna. Ezen a ponton a szerkesztőket arra kell kérnünk, hogy a terjedelem kérdései ne tévesszék meg őket. Vančura cikke ugyan 7 petittel szedett oldal, mégis inkább dokumentáció, mint eredeti tanulmány.

A legtöbb problematikus eset, persze, a recenziók területén adódik. A Filológiai Közlönynek közölnie kell recenziókat, mert egy-egy bírálat sokszor talán jobban tudja megoldani a problémát, egy-egy területen talán előbbre viszi a kutatást, mint egy eredeti tanulmány. De a recenzió ugyanakkor dokumentál is : a Figyelő nem intézhet el minden jelentősebb művet a bibliográfiai adatok pusztá közlésével. Ezzel talán meg is mondtam, hogy mi legyen a könyvismertetések elhatárolásánál a mérce : az a bírálat, amely új szempontból tisztázza a kérdést, ehhez önálló kutatásokat végzett, a Filológiai Közlönybe, amelyik csak ismertet, s legfeljebb egy-két bíráló megjegyzést fűz a műhöz : az Irodalmi Figyelőbe való.

Föltétlenül szükségesnek tartom, hogy az Irodalmi Figyelő — ha a terjedelem szempontjából másképp nem oldható meg, akkor a „Hírek” rovására — bibliográfiai rovatot nyisson, amelyben közli a számára elérhető szovjet, lengyel, cseh, szlovák, délszláv és bolgár újdonságok adatait (előhelyükkel együtt), valamint a fontos folyóiratok teljes tartalomjegyzékét. Még ma is az a helyzet — s ebben a külfölddel kapcsolatot tartó könyvkereskedelmünk is hibás —, hogy sokszor legképzettebb szakembereink is csak ad hoc, véletlenül tudnak tudomást szerezni egy-egy, a mi szempontunkból is fontos szláv kiadványról, szakfolyóiratról. Persze, bibliographie raisonnée-ra gondolunk. Ma még ott tartunk, hogy egy-egy szláv könyv vagy folyóiratban közölt tanulmány címe kutatóink jelentős részének önmagában nem mond semmit. Persze, a legfontosabb monográfiák és folyóiratcikkek ezentúl is megkapnák a részletesebb recenziót. Bár ez nem fordult elő az első évfolyamban, felhívjuk rá a figyelmet : a korlátozott terjedelemre való tekintettel ne ismertesse az egyik folyóirat azt, amit a másik már ismertetett. Ezzel a két szerkesztőség együttműködésének a fontosságára is rá kívántam mutatni.

Nem tudom, foglalkozik-e a Filológiai Közlöny és az Irodalmi Figyelő szerkesztősége azzal a gondolattal, hogy elkészíttesse az első évfolyam mutatóját. A magam részéről ezt nagyon kívánatosnak tartanám.

De még kívánatosabb — főleg éppen a szlavisztika terén — a *sajtóhibák* ellen való fokozott küzdelem, a gondosabb korrektúra. Nálunk ma teljes az anarchia a latin betűkkel író szláv nemzetek földrajzi és személyneveinek az írása terén. Napilapjaink és irodalmi folyóirataink egyszerűen fittyet hánynak arra, hogy szláv szomszédainknak is megvan a maguk helyesírása. Pedig ők erre igen érzékenyek, aminthogy — valljuk be — nekünk sem tetszik, ha külföldön helytelenül írják le Petőfi, Arany vagy éppen Kiskunfélegyháza nevét. Ha a Szabad Nép vagy az Irodalmi Újság hasábjain el nézzük is, hogy Černý helyett Cerny, Zdeněk Nejedlý helyet Zdenek Nejedly áll, egy Filológiai Közlönyben, ahol éppen a gondos szövegszerűség az egyik lényeges követel-

mény, ez teljes mértékben elítélendő. Nagyon kérem mind a két folyóiratnak szerkesztőségét, hogy ha esetleg nincs valamely szláv nép helyesírását jól ismerő technikai szerkesztője, nyújtson alkalmat a gondos szerzői korrektúrára.

Mielőtt befejezném, tisztelettel előadom a Filológiai Közlöny és az Irodalmi Figyelő szlavisztikai részének továbbfejlesztésére irányuló javaslataimat: 1. Alakíttassék az Irodalomtörténeti Intézet kebelében, kültagok bevonásával is, *munkaközösség*, amely elkészíti a szláv nemzetek irodalma magyarországi kutatásának, részben pedig a Filológiai Közlöny és az Irodalmi Figyelő irodalmi szlavisztikai közleményeinek öt éves tervét. — 2. Ennek előkészítéseként fektessük fel azoknak a névsorát, akiket a munkaközösségben való részvételre, illetőleg a folyóirat munkájába való bekapcsolásra fel lehetne kérni. — 3. Készítsük el a két folyóirat elhatárolásának a tervét úgy hogy a Filológiai Közlöny elsősorban kutatási eredményeket közöljön, az Irodalmi Figyelő pedig dokumentáljon. — 4. Vegyük számba azokat a külföldi szláv — magyar vonatkozásokkal foglalkozó tudósokat, akiktől — fordításra vagy első közlésre — tanulmányokat kérünk. — 5. Az Irodalmi Figyelő szervezze meg állandó bibliográfiai szolgálatát. — 6. Mind a Filológiai Közlöny, mind pedig az Irodalmi Figyelő évfolyamonként adjon ki névmutatót. — 7. Minden lehető tegyünk meg a sajtóhibák kiküszöbölésére.

Végezetül szeretnék Szamota Istvánnak idézett szavaira visszatérni. Az, amit a „sötét Afrika” elhanyagolhatóságáról mondott, ma már semmiképpen sem lehet érvényes. „Egyetlen világirodalom van . . . — mondja KARDOS TIBOR és TURÓCZI-TROSTLER JÓZSEF bevezetője — . . . s ez világszerte a dolgozó népe.” Bennünket az elnyomott gyarmati népek sorsa és szellemi élete is kell hogy érdekeljen. De amit Szamota a szláv irodalmak magyarországi elhanyagoltságáról mond, az — sajnos — sok szempontból bizonyos mértékig ma is áll kulturális életünknek sok területén. Rajtunk is múlik, hogy segítünk-e ezen a bajon s megteremtjük-e a korszerű irodalomtörténeti kutató- és értékelő munkát a szlavisztika területén is!?

Sziklay László